

El manifest de la polèmica

MARC VICENT ADELL (filòleg) I MARC ANTONI ADELL (psicòleg)

Una polèmica buscada expressament? Ho sembla. I no perquè siga qüestionable el dret dels signataris de l'anomenat Manifiesto por la Lengua Común a expressar la seua ideologia al respecte –que, d'altra banda, ja ens era coneguda–. No faltaria sinó. I no caurem pas en la temptació d'intentar desacreditar-ne els «impulsors» (Boadella i Savater), que bé prou sabem com es mouen, des del seu complex de no espanyols de mena –català l'un i basc l'altre mal que els pese–, per a fer-se perdonar els seus orígens, mostrant-se espanyolíssims d'adopció. Si de cas que es desacrediten ells mateixos. Tampoc no lamentarem que figures del relleu de Vargas Llosa o de Marina s'hagen deixat entabanar pels *impulsors*: són prou grans i amb capacitat intel·lectual suficient per a saber què fan. Menys encara ens complaurem a confirmar que la púrria política –escorrialles del franquisme– de les Espanyes s'haja apressat a subscriure un tal pamflet. Estrany seria que no ho haguessen fet.

Uns altres ens *manifesten* en sentit oposat i amb tot el dret, també, encara que documentadament i objectiva, si més no per a palesar que no sembla que la finalitat del Manifiesto siga la d'objectivar la situació, aportant informació real i contrastada, ni menys la d'argumentar des de postulats científics, les seues afirmacions. Vegem-ho: ja en l'encapçalament s'explicita amb claredat meridiana: es tracta «... de una inquietud estrictamente política...» i, com volent suavitzar la mala consciència de fer política –també i encara amb la llengua–, es recorre a referents com la democràcia i la Constitució. A això ja ens hi tenien acostumats alguns dels seus inefables *subscriptors*, que fa temps que malden per significar-se políticament, amb resultats més aviat magres. Perquè, a què ve proclamar que el castellà (en la introducció del Manifiesto) és «la lengua de comunicación democrática»? Què té a veure la condició de llengua *principal* –com la defineixen els signataris– amb el fet

que siga –o no– *democràtica*? Més bé s'entendria que allò democràtic es respectar la llengua del territori, en el propi territori, si més no. Justament és el respecte a la diferència –en aquest cas a les minories lingüístiques–, el que legitima i ennobleix la pràctica democràtica, en la convivència pacífica dels diferents parlants. A més, la superabundància de castellanoparlants –a Espanya i a Hispanoamèrica, de més de quatre-cents milions– i «... la pujanza envidiable y creciente en el mundo entero [del castellà]...» (introducció del Manifiesto), és a dir, la quantitat dels seus parlants, no sembla legitimar la condició de *democràtica*,

en contra de les altres llengües –pretesament *antidemocràtiques*?–, com ara el català, que, a tot estirar i en les modalitats parlades als territoris de l'Estat d'Andorra i de l'antiga Corona d'Aragó –Catalunya, Balears, País Valencià, la Franja de Ponent, la Catalunya del Nord i l'Alguer–, no arriba a deu milions. Molts menys són els parlants del gallec i encara menys els de l'èuscar.

També se'ns fa difícil d'entendre la segona referència a «lo democrático», quan es pretén de justificar que la famosa «asimetria» –preeminència del castellà sobre qualsevol altra llengua, en tot temps, ocasió i territori– «... no implica injusticia de ningún tipo ... en nuestro Estado democrático...». Alguns pensem que si la qualitat de la democràcia de «nuestro Estado democrático» és tal, amb llibertats i drets il·limitats per a

alguns ciutadans –els monolingües castellans–, en tot el territori de l'Estat, i amb limitacions i deures permanents per a uns altres –els ciutadans amb llengua pròpia–, fins i tot en el seu propi territori, poc democràtica es presenta Espanya i poc consistent, madura i de majoria d'edat és la democràcia de què ens hem dotat. I encara entenem menys que s'intente fer passar per «riqueza para la democracia...» –tercera referència al vocable, en poc espai– la preeminència de «... una lengua política [a què ve ara i una altra vegada això de «política»?] –común...» (punt núm. 1). Justament la riquesa lingüística radica –pensem–, no en l'existència d'una única llengua oficialitzada per procediments no massa presentables –per més que el rei, no sabem si ignorant o còndid, proclamava allò que el castellà «... nunca fue lengua de

imposición...»—, sinó en la varietat i en l'afavoriment de la convivència pacífica de les llengües, totes sense excepció.

Tampoc, en les referències a la Constitució, no sembla que els «manifestants» hagin estat del tot inspirats, ultra patir una desinformació més que notable quan afirmen que, respecte a l'apartat 3 de l'art. tercer de la Carta Magna —«Las distintas modalidades lingüísticas de España ... serán objeto de especial respeto y protección...»—, aquell objectiu està «cumplido sobradamente» (punt núm. 4). No és cert, i persones del nivell dels signataris no poden ignorar-ho. I no és cert, no sols perquè els responsables polítics d'alguns territoris mantenen sistemàticament una pràctica obstructivista, amb relació a la llengua pròpia —cas del País Valencià i l'Aragó envers el català de la Franja—, sinó perquè, fins i tot, on aquelles autoritats són respectuoses —cas de Catalunya i ara les Balears—, et trobes sovint amb castellanoparlants que hi resideixen i que es mostren bel·ligerants a escoltar una altra llengua que no siga la seua i a abandonar el seu monolingüisme radical, no sabem si per pròpia convicció o per les manifestacions d'alguns polítics —o parapolítics— que els adoctrinen.

Així, doncs, com que aquell objectiu de la Carta Magna —apartat 3 de l'art. tercer— en cap cas no s'ha «cumplido sobradamente» (punt núm. 4), sembla que no s'hauria consumat el que els signataris del Manifiesto s'atreveixen a qualificar de «... fraude constitucional y auténtica felonía...» —paraules serenes i conciliadores, per cert—, per a «argumentar» la «... discriminación, margi-

nación o minusvaloración de los ciudadanos monolingües en castellano...». Massa sovint el que passa és tot el contrari, i d'exemples a casa nostra en sobren: polítics que fan un ús residual i folclòric del català, quan no el menystenen sistemàticament en els àmbits institucionals; universitats públiques que es mostren reticents a demanar al seu professorat no sols competència científica, docent i investigadora, sinó lingüística; sectors eclesials poc agosarats —quan no enemics viscerals com els bisbes de les diòcesis valencianes, forasters per tradició— envers la nostra llengua; el món del comerç, massa amatent a les enquestes de mercat i a la contestació d'alguna associació de consumidors, enfront de l'ús —tímid per cert— de les llengües vernacles; el món de l'espectacle, que no s'arrisca a gastar i promoure com a llengua franca el català; els espais de consumició —bars, restaurants, hotels...—, on el conflicte salta sovint, just en demanar un tallat; plataformes pel bilingüisme (dels altres) i per la convivència de les llengües (mortes)... Això sense comptar amb la reacció d'alguns energúmens —sovint funcionaris i fins i tot uniformats— contra qui s'atreveix a continuar mantenint el català, en ser interpellats i atemorits pels tals «servidors de la llei». I, fins i tot, «nous» partits polítics —dels vells i hereus del franquisme, per a què parlar?— de tall lerroxista que, davant el seu fracàs electoral evident, arrosseguen intel·lectuals despistats —o no tan despistats— en la signatura de manifestos, com el de marres. L'única «... discriminación, marginación o minusvaloración» existent i real —de què els signants del «Manifiesto» es dolien per als castellanoparlants— és la dels ciutadans que maldem per viure, amb una certa normalitat, en la nostra llengua, al nostre territori. Desideratum —la de viure, amb una certa normalitat, en la nostra llengua, al nostre territori— que ells (punt núm. 2), bé que entre parèntesis però amb un vocabulari pujat de to, glosen amb la frase: «... y mucho menos se puede llamar a semejante atro-

pello 'normalización lingüística'», entonant la cançoneta que la pervivència de les altres llengües és «... en detrimento del castellano» (mateix punt núm. 2).

En efecte, se'ns fa difícil d'entendre com l'ús normal d'aquestes llengües minoritàries, en el seu propi territori, pot suposar «detrimento» per al castellà. Volgudament semblen ignorar, els signataris del Manifiesto —alguns, significats catedràtics, acadèmics o, simplement persones de formació intel·lectual suficient—, que tots els parlants d'aquelles llengües saben el castellà raonablement bé i els estudiants d'aquells territoris el cursen amb normalitat, a les escoles. Més encara, segons les dades disponibles —del mateix ministeri d'Educació i de les autoritats acadèmiques respectives— es constata, una vegada i una altra, que el coneixement del castellà per part de l'alumnat no castellanoparlant d'origen és equivalent al dels monolingües del propi territori i al de les zones monolingües de l'Estat, quan no superior. No entenem, doncs, una tal lamentació —«... en detrimento del castellano»—, del tot infundada, a la vista de les dades contrastades. Altrament, el que se suposa que a les famílies monolingües, residents en territoris «bilingües» —en expressió dels mateixos signataris, al punt núm. 3 i següents, eufemisme que amaga que el castellà allà no és la llengua originària i pròpia—, els hauria de preocupar és que la seua llengua d'origen —i oficialitzada a tot l'Estat, el castellà— siga ensenyada als seus fills als centres escolars —cosa que és així— i, finalment, coneguda amb suficiència —cosa que també és així—. Potser caldria afegir que —més enllà de per a «... conviure cortésmente con los demás...» (punt núm. 3)—, a les tals famílies monolingües residents en territoris «bilingües», els hauria també de preocupar que els seus fills coneguen la llengua pròpia del territori suficientment, com per a no sols «... disfrutar en lo posible de las manifestaciones culturales...» (mateix punt núm. 3), sinó per a exercir de ciutadans —incloent-hi l'accés a l'activitat laboral—, en igualtat de condicions que els de llengua autòctona que, a més, coneixen el castellà: heus ací una *asimetria* —referència utilitzada freqüentment en el Manifiesto, per a defensar la superioritat del castellà— que es produirà, inevitablement i d'una manera no desitjable, en trobar-se uns —els bilingües—

millor dotats –lingüísticament, però no sols en això– que els monolingües. Perquè ja sabem com funciona el mercat laboral: els millor preparats s'emporten el lloc de treball.

I és que les investigacions dels psicolingüistes i sociolingüistes, en tot el món –que semblen ignorar els signataris del Manifiesto–, abonen el bilingüisme com a garantia de domini alternatiu, suficient i paral·lel de dues llengües. Els últims estudis –Peal i Lambert, 1962; Anisfeld, 1964; Torrance a Singapur, 1970; Balkan a Ginebra, 1970; Ianco-Worrall a Sud-àfrica, 1972; Ben-Zeev a Israel i Nova York, 1972; Cummins i Gulustan al Canadà, 1973; Scott al mateix Mont-real, 1973; Balkan, 1979 i, finalment, W. Penfield (citada per Aju-riaguerra, 1980). I, entre nosaltres, K. Atutxa al País Basc, 1976; O. Mestres, 1972, i J. Arnau, 1976, a Catalunya; J.L. Doménech, 1990, a València i, des de 1970 en tot l'Estat, Siguán– han constatat reiteradament l'extraordinària facilitat dels subjectes bilingües en el processament, emmagatzemament i reacció –*testing*– de les dades lingüístiques, la major intel·ligència verbal i no verbal, la flexibilitat de pensament d'estructures cognitives més diversificades, operacionals i concretes, però també creatives i divergents. No concebem, doncs, que se siga defensant el dret dels pares a condemnar els seus fills –en un territori «bilingüe»– al monolingüisme asimètric.

Els «manifestants», però, no prou satisfets amb les mostres palpables d'ignorància –si no de mala fe–, fan un pas més i demanen, ara, una «modificació constitucional» –de la intocable y sacralitzada fins ara Carta Magna– «... y de algunos estatutos autonómicos»... –no serà del de Cantàbria, del de la Rioja, dels de les dues Castelles, de Madrid, d'Extremadura, d'Andalusia... No. Dels dels territoris «bilingües», és clar– per retallar, encara més, el fràgil dret dels autòctons a usar la llengua pròpia, al propi territori. I perquè ses senyories no tinguen massa què pensar, els proposen directament el redactat de les esmenes, que a l'amable lector que haja tingut la paciència d'acompanyar-nos fins aquí, l'eximirem del seu repertori.

En resum, el Manifiesto de referència sembla no haver complit cap dels objectius presentables, que d'una decla-

ració de tal envergadura cabria esperar: informació objectiva i contrastable, principis i valors universalment acceptats, raonaments coherents, llenguatge conciliador i propostes positives i integradores, a favor de l'aprofundiment de la democràcia i la convivència pacífica –també de les llengües–. Els és igual: la crispació està servida en el carrer i en els *media*, en els cenacles polítics i encara no –o sí?– en els eclesiàstics: la Conferència Episcopal Española hauria de pronunciar-se, amb urgència, per a il·luminar (!) les consciències dels catòlics, al respecte. Les rèpliques i contrarèpliques –cada vegada més pujades de to, encara que alguns hem optat per la ironia, al costat de les referències objectives i de les investigacions a l'ús– s'han succeït i encara se succeeixen. Què més es pot demanar?

Amb tot, alguns estem convençuts que, quan les aigües tornin al seu curs, es recordarà aquell episodi –l'aparició del tal «Manifiesto»– com a irreal, esbiaixat, partidista, acientífic, oportunista i contradictori, per més que intel·lectuals de reconegut prestigi s'hagin prestat a aparèixer com a signataris d'una redacció en què, òbviament, no han intervingut experts en lingüística, en teoria política, en dret constitucional, en psicologia de l'aprenentatge, en pedagogia curricular, en sociologia... o en psicoanàlisi –això últim, per la quantitat de «lapsus» que, des de la perspectiva freudiana, s'hi localitzen en abundància–. I la majoria dels ciutadans continuaran optant pel respecte a la diferència i per una convivència pacífica de les llengües, respectuosa amb cada realitat. Fins i tot no sabem si seria massa agosarat esperar que les instàncies públiques i acadèmiques de l'Estat arribessen algun dia a mostrar-se favorables al coneixement de l'existència de les altres llengües espanyoles, sense esperar que siguen les universitats estrangeres les que les incloguen –com ja ho fan algunes, en tot el món, en el cas del català– en els seus plans d'estudi.

I enmig de tota aquesta absurda polèmica –atiada des d'interessos gens presentables–, el comissari europeu de multilingüisme, Leonard Orban, –segons informa l'Avui, el 19-10-2008– manifesta públicament i emet el dictamen corresponent, en el sentit que la Comissió Europea no ha rebut cap

queixa per discriminació lingüística envers el castellà i elogia el model lingüístic d'immersió, tal com es duu endavant més agosaradament, a Catalunya i les Balears –amb suport institucional–, i més tímidament –per l'obstrucció sistemàtica dels «populars»– a les escoles valencianes. El fet evident –que els «manifestants» iniciadors de la polèmica, han hagut d'escoltar de les instàncies europees– és que ningú no s'ha queixat mai a Brussel·les, de la discriminació del castellà i la Comissió Europea rebutja l'existència de cap persecució. I encara Leonard Orban –que visità Catalunya el novembre de l'any passat– afegeix la facilitat de canviar de llengua dels catalanoparlants –que abonaria les tesis dels psicolingüistes de tot el món– i que si alguna llengua està amenaçada és el català: a Catalunya –i a València i a les Balears– es pot viure en castellà amb tota normalitat, a diferència del que passa amb el català. I alerta, Brussel·les, que aprendre la llengua del país d'acolliment és una condició *sine qua non* per a integrar-s'hi. Finalment el comissari Orban no estalvia elogis al model lingüístic d'immersió, validant l'informe d'un grup d'experts –de l'any passat–, que defensaven la immersió lingüística en l'ensenyament, tal com es practica a Euskadi, Galícia, Catalunya, Balears i País Valencià i proposaven d'estendre'l a la resta de la Unió Europea. Tot plegat ha suposat una sonora bufetada als promotors del Manifiesto, que han intentat –una vegada més i sense èxit– atiar la polèmica falsària del castellà perseguit en els territoris de l'Estat amb llengua pròpia. Ja els està bé.

Mentrestant els catalanoparlants –i la resta de parlants no castellans en els seus territoris– fariem bé de no deixar-nos arrossegar per la polèmica, més que en allò just per deixar en evidència la falsedat del contingut del tal Manifiesto i com han estat de maldestres els redactors d'encàrrec, ara que, a més, la Comissió Europea els ha desautoritzat també. Tota l'energia cal adreçar-la, justament, a prosseguir treballant per la normalitat i la dignificació de la nostra llengua, en tots els àmbits de relació, incloent-hi el de l'ensenyament, sense descurar el científic i creatiu, perquè als catalanoparlants ens siga possible –i reconegut– de viure en català.

¿És demanar massa, potser? ◆